

VPL 102 Sociální politika

- přednáška č. 7 (jaro 2017)

(Mgr. Ondřej Hora, Ph.D.)

Sociální pojištění: funkce, cíle a nástroje,
organizace a financování. Česká republika.
Problém stárnutí v moderní společnosti,
důchodové systémy - diskuse současných řešení.

Sociální rizika

System sociálního pojištění vychází z koncepce tzv. sociálních rizik – tj. rizik (šancí), že nastane nějaká pro jedince či rodinu nepříznivá sociální událost. Je možné rozlišit dvě roviny: percepce rizik a pojetí ochrany.

Percepce rizik

Jde o to, jakým způsobem lidé tato rizika vnímají: očekávaná, reálná, nereálná, stabilní, vzrůstající (např. výzkumy veřejného mínění).

- a) kolektivní rizika – jsou podobná pro lidi ve stejné životní situaci, týkají se většiny lidí (např. finanční zajištění ve stáří), lidé tato rizika sdílejí.
- b) individuální rizika – změny ve společnosti, lidé jsou příliš odlišní na to, aby byla rizika podobná, prožívají život individuálně (pravidla nemusí vyhovovat). Požadavky, ale jsou odkázáni na sebe, mohou udělat špatný krok. Lidé v obdobné životní situaci spolu soutěží, klesá ochota ke sdílení problémů (Ulrich Beck a Elisabeth Beck-Gernsheim).

U jednotlivců zpravidla další dvě hlediska posouzení vhodného řešení:

- 1) je-li to pro mě výhodné (co dostanu, cena, schopnost předpovědět)
- 2) altruismus vůči těm ostatním (blízkým i vzdáleným).

Esping-Andersen (1999) definuje 3 typy rizik:

- 1) vyplývající ze životního cyklu – (stáří, nemoc, úraz, ztráta živitele, invalidita...) Mohou být důsledkem pracovního uplatnění či změn v institucích rodiny (rodina je méně schopná poskytovat sociální ochranu)
- 2) rizika na základě příslušnosti ke třídě – největší problémy s nejnižší, nekvalifikovanou třídou, dále "transit class" (= často nezaměstnaní, nestálé zaměstnání...), bezdomovci
- 3) mezi-generační rizika – v posledním období narůstá jejich význam
 - a) mezigenerační přenos rizik v nerovnostech (kumulace rizik z rodiny na děti – horší přístup ke vzdělání – problém s prací...), proto společnost požaduje rovné šance, znevýhodnění ztrácejí motivaci k sociální participaci, když vědí, že jsou předem znevýhodnění.
 - b) problém dosáhnout tzv. mezigenerační smlouvy – rovnosti, solidarity – např. mladší mají větší výdaje na starší, problém rozložení nákladů na stárnutí – důležitý je tzv. princip ekvity generací (aby nikdo nebyl závažně znevýhodněn).

Základní typy ochrany před sociálními riziky

Rozdílné názorové proudy podle pojetí sociální politiky – v některých zemích je upřednostňována kolektivní ochrana, jinde je více důraz na individuální zajištění.

Možná řešení:

- sociální pojištění – založeno na sdílení těchto rizik, lidé přispívají do jednoho systému (jedná se tedy o kolektivní pojetí ochrany). Pojišťují sám sebe nebo někoho jiného (zaměstnavatelé, stát) (Tröster a kol. 2005).
- jiná forma sociálního zajištění – dávky vyplácené z daní (např. hmotná nouze, daňové odpisy, sociální služby) – tzv. nultý pilíř + někde vše přes daně.
- individuální (soukromé) pojištění – je založeno na individuálním výpočtu rizika (může být dobrovolné i povinné).
- individuální zajištění (úspory, prodej majetku, pomoc rodiny).

Sociální pojištění

Vychází z kolektivního pojetí ochrany před sociálními riziky.

Využívá především konceptu ochrany v rámci životního cyklu (různě náročná období).

Cílem je ochrana jednotlivců (zprostředkovaně rodin) při vzniku sociální události – je spojené nejčastěji se ztrátou příjmu (stáří, nezaměstnanost, nemoc, invalidita, mateřství, ztráta živitele).

Je založeno na principu odkládání spotřeby pro případ budoucí (možné) sociální události. Financováno prostřednictvím průběžných příspěvků. Může být (povinně) vázáno k zaměstnání (v ČR), tím pak vzniká nárok a) na základě pracovní aktivity a b) plnění závazků (příspěvky).

Nárok nastává při vzniku dané sociální události, na kterou jsme pojištěni a splnění podmínek nároku (typicky určitá doba dřívějšího přispívání do systému, odvedené pojistné, ale netestuje se příjem a majetek).

X jinou variantou financování sociálního zabezpečení jsou tzv. „demograntů“ – příjemci dávek placených z daní, ale příjmově netestovaných.

Přednosti využívání systému sociálního pojištění

- mohou zde být zahrnuti i lidé, které by soukromý subjekt proti určitému riziku nikdy nepojistil (příliš velké riziko), nebo kteří by si jinou formu zajištění nemohli z finančních důvodů dovolit (solidarita).
- důsledky individuálních „selhání“ při zajištění rizik mohou mít zásadní dopady pro celou společnost (nízká porodnost, epidemie nemocí)
- existuje-li státní garance zajištění systému, vzniká silný prvek jistoty
- často silná legitimita těchto schémat (Lidé je chtějí, protože zajišťují střední třídu a poskytují životní jistoty. Lidé vědí, kam peníze jdou.)
- morální hazard
 - (+) někteří lidé by se normálně nepojistili (raději utratí hned), tím, že je sociální pojištění povinné, jsou i tito lidé zajištěni X
 - (-) sociální pojištění může v lidech vyvolávat bezstarostnost (např. nespoří, nedbají o zdraví a spoléhají na lékaře).

Nevýhody využívání systému sociálního pojištění

Jsou situace, kdy pojistná schémata nevyhovují.

- protože se jedná o rizika, která nejsou v těchto systémech zahrnuta (např. ztráta bydlení, zajištění osobní péče ve stáří) – zahrnování dalších rizik bývá bouřlivě diskutováno (jsou zahrnována jen výjimečně).
- rizika jsou zahrnuta, ale schémata sociálního pojištění nejsou pro určité kategorie dostatečně dostupná – nesplní podmínky nároku =) řešením je potom např. sociální pomoc.
- dávka (pro některé kategorie) není dost vysoká – dvě řešení 1) posílení zásluhové složky systému (víc jsem platil, tudíž víc dostanu), 2) státní systém garantuje určitý základní životní standard pro občany a zajištění vyššího standardu je ponecháno na soukromém připojištění (které stát může podporovat) nebo na individuálních schopnostech (různé formy rizika v různých systémech).
- zvyšují cenu práce a proto není možné pojistit takto všechna rizika
- někdy jsou uváděny také vysoké provozní náklady (viz diskuze) + váže velké objemy finančních prostředků.

Typy sociálního pojištění

(konceptuální rámec pojišťovacích schémat (různá pojetí např. OECD, Worldbank...)) = tzv. pilířový systém.

- 1) Povinné základní veřejné pojištění – zpravidla povinné, veřejně spravované a poskytované, brání před chudobou a ohrožením života, zajišťuje základní životní standard – uplatňuje se princip občanské solidarity – hlavně tzv. základní penze.
- 2A) Veřejné pojištění odvozené od předchozího příjmu.
- 2B) Soukromé povinné zaměstnanecké pojištění (korporativní systémy – Nizozemí, Švýcarsko) – např. důchodové. Nahrazují či doplňují příjem k základní penzi – jsou vázány na pracovní poměr v podniku nebo na práci v určitém odvětví – jsou spravovány zaměstnavateli a nebo odbory. Při skončení může vybrat nebo je mu v důchodu vypláceno podle naspořené příspěvku.
- 2C) Soukromé povinné individuální pojištění = povinné či povinně-dobrovolné pojišťovací fondy (možnost zvolit si fond). Počítá s celoživotní kapitalizací prostředků.

Typy sociálního pojištění:

- 3) Dobrovolné soukromé individuální pojištění (spoření). V ČR např. penzijní spoření se státním příspěvkem + je i daňové zvýhodnění. Může být i příspěvek zaměstnavatele.
Stát stanovuje podmínky pro správu fondu a vykonává dozor nad penzijními pojišťovnami.
Prostředky nejsou tolik účelově vázané.
- 3) Někdy se se mohou zahrnovat produkty životního pojištění (stát může podporovat např. odečtením z daní).

Tyto pilíře se v jednotlivých zemích doplňují (kombinují) a vytváří konkrétní systém (model) sociálního pojištění.

System sociálního pojištění v České republice

Můžeme uplatnit následující tři hlediska:

a) veřejné nebo soukromé, veřejně-soukromé:

System v ČR zahrnuje zpravidla veřejné povinné pojištění zajišťované státem. Výjimkou je důchodové pojištění, kde je soukromé pojištění (tzv. třetí pilíř).

Úrazové pojištění: Kooperativa pojišťovna.

b) typ a počet poskytovatelů a možnost jejich volby:

Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ): výhradně zajišťuje státní důchodové pojištění (první pilíř), nemocenské pojištění, výběr příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a lékařskou posudkovou službu.

Výjimkou je zdravotní pojištění, kde působí více i všeobecných i oborových / veřejných i soukromých zdravotních pojišťoven. Všeobecná veřejná = *Všeobecná zdravotní pojišťovna České Republiky (VZP)*

Důchodové pojištění (třetí pilíř) – různé důchodové fondy.

c) povinné nebo nepovinné

Zpravidla povinné: ale dobrovolné nemocenské OSVČ, třetí pilíř důchodového pojištění.

kvazi daně vs. princip legálního nároku.

Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ)

- Samostatná organizační složka státu
- Vykonává působnost v oblasti sociálního zabezpečení.
- Spravuje řadu pojišťovacích schémat zahrnujících specifické události.
- V rámci logiky pilířů se jedná o tzv. 1. pilíř (+2A nad základní úroveň).

1) nemocenské pojištění (zákon č. 187/2006 sb.):

- a) nemocenské
- b) ošetřovné (dříve podpora při ošetřování člena rodiny)
- c) vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
- d) peněžitá pomoc v mateřství

2) důchodové pojištění:

- a) starobní důchody
- b) invalidní důchody (podle poklesu pracovní schopnosti: 1-3 stupeň)
- c) pozůstalostní důchody (vdovský, vdovecký a sirotčí)

3) příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

- a) podpora v nezaměstnanosti a aktivní politika zaměstnanosti

Vytváření prostředků sociálního pojištění

Pojistné se vypočítává stanoveným procentem ze základu pojistného (vyměřovacího základu) za rozhodné období.

Odvádí zaměstnanci, zaměstnavatelé, OSVČ a stát (za děti, seniory, nezaměstnané).

schémata	zaměstnanci	zaměstnavatel	celkem (z+z)	OSVČ	správci fondu
Důchodové pojištění (1.)	6,5 %	21,5 %	28 %	28 %	ČSSZ
Nemocenské pojištění	neplatí	2,3 %	2,3 %	2,3 % (dobrov.)	ČSSZ
Příspěvek na st. polit. zaměstn.	neplatí	1,2 %	1,2 %	1,2 %	ČSSZ
zdravotní pojištění	4.5 %	9 %	13,5 %	13,5 %	zdravotní pojišťovny ₂

Nemocenské pojištění (1/2)

Situace: nemoc, úraz, těhotenství, mateřství.

Pro zaměstnance povinné, pro OSVČ dobrovolné.

Podmínka: dosáhl rozhodného příjmu.

Je vypláceno za kalendářní dny. Je stanoveno na základě procentního podílu tzv. vyměřovacího základu (počítá se výdělek za posledních 12 měsíců, ale jsou tam redukční hranice).

Dávka: Nemocenské

Při nemoci či karanténě pracovníka.

Nemocenské se vyplácí od 15. dne ve výši 60 % redukovaného vyměřovacího základu (bez ohledu na délku nemoci) maximálně však 380 kalendářních dnů od vzniku události.

První tři dny jsou bez náhrady, za 4. až 14. den zaměstnavatel vyplácí tzv. náhradu mzdy (počítá se poněkud jinak než nemocenské) ve výši 60 % průměrného redukovaného výdělku (za čtvrtletí).

Dávka: Ošetřovné

Při nemoci člena rodiny, či též při uzavření školy dětí mladších 10 let.

Je vypláceno od prvního dne po dobu 9 dnů (16 dnů u osob bez partnera) ve výši 60 procent redukovaného denního vyměřovacího základu.

Nemocenské pojištění (2/2)

Dávka: Peněžitá pomoc v mateřství

- podmínka 270 odpracovaných dnů ve dvou letech
- ochranná lhůta maximálně 180 dnů.
- poskytuje se maximálně 28 týdnů (z toho 6-8 týdnů před porodem), či 37 týdnů v případě žen, které porodily více dětí současně a starají se aspoň o dvě z nich...
- ve výši 70 procent redukovaného denního vyměřovacího základu.
- Rodiče se mohou střídat od 7 týdne (na základě písemné dohody, matka musí souhlasit, minimálně na 7 dní).

Dávka: Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

- Při převedení zaměstnankyně na jinou práci ze stanovených důvodů a současně dochází k poklesu jejího výdělku z důvodu převedení
- V těhotenství (do 6. týdne před porodem) nebo matky do konce 9. měsíce po porodu (i déle po dobu kojení).
- Vyplácí se rozdíl mezi situací před převedením a průměrem po převedení.

Podpora v nezaměstnanosti

Upravuje zákon o zaměstnanosti (435/2004 sb.)

Vyplácena uchazečům o zaměstnání na základě splnění podmínek nároku – účasten důchodového pojištění po dobu 12 měsíců v posledních 2 letech (žádost na Úřad práce). (+ zap. náhradní doby např. péče o dítě)

Podpora je 65 % průměrného čistého měsíčního výdělku první dva měsíce, 50 % druhé dva měsíce, po zbytek podpůrčí doby 45 %, v případě rekvalifikace 60 %. (+ strop podpory cca 15 600 Kč).

Délka podpůrčí doby je celkem 5 měsíců s výjimkou starších pracovníků, kde to je 8 měsíců (nad 50 let) a 11 měsíců (nad 55 let).

V mezinárodním srovnání je základní podpora poskytována spíše krátkou dobu a je poměrně skromná (průměrný nárok 6517 Kč, nejčastěji 2500-3500 v lednu 2017).

U marginalizovaných pracovníků bývá obtížné obnovení nároku (vyčerpali práci 6 měsíců (jinak 3 měsíce nebo i čerpá do konce předchozí doby).

Celkem podporu v nezaměstnanosti pobíralo asi 30 procent nezaměstnaných (leden 2017) – většinou krátkodobě nezaměstnaní.

Základní veřejné důchodové (starobní) pojištění

- Definováno podle zákona 155/1995 sb. a zákona 582/1991 sb.
- Je nejvýznamnějším schématem sociálního pojištění – týká se největšího množství osob (univerzalistický): 2 389 000 starobních důchodů, 3 497 000 všechny důchody (září 2016).
- Právní úprava je shodná pro všechny pojištěnce (odchyly jen v organizaci u silových resortů)
- V základu povinné (nelze se vyvázat). Má i dobrovolnou část.
- je v něm nejvyšší objem prostředků, které tvoří významnou část mandatorních výdajů sociálního státu. V roce 2015 byly výdaje na důchody celkem 386,5 miliardy korun, z toho 314 miliard byly starobní důchody (ČSSZ).
- Je dávkově definované a průběžně financované.
- Je ekonomicky garantováno státem.
- Získání příjmu není omezeno po dosažení důchodového věku.

Typy konstrukce veřejných důchodových systémů:

- 1) Beveridgovský pojistný systém – tzv. plochý (flat-rate) – výše důchodů je určena jednotně a) pro všechny osoby žijící v dané zemi (residenti) bez ohledu na příspěvky nebo b) v závislosti na délce pojištění je stanovena doba odpracovaných let pro přiznání základní (nesnížené) penze.
- 2) Bismarckovský pojistný systém – výše důchodů závisí na zaplaceném pojistném – je stanoven procentní podíl primárního výdělku jedince – zahrnují se příjmy za určité období nebo se mohou zahrnovat příjmy za celý život – počítá s valorizací důchodu podle mezd – je stanovena minimální úroveň důchodu.
- 3) Kombinace dvou předchozích (dvousložková konstrukce)
 1. složka – je stanovena pevně pro všechny (základní důchod) – slouží jako tzv. „dno“
 2. složka – je částka stanovená v procentech z průměrného příjmu

Důchodový systém v ČR má také tyto 2 složky:

- a) základní výměru, která činí 2550 Kč měsíčně (9 procent pr. mzdy)
 - b) procentní výměru, která činí 1,5 procenta (1,2 procenta – důchod. spoř.) výpočtového základu za každý rok pojištění. Může být valorizována jako celek.
- I minimální důchod má tyto dvě složky.

Zásluhovost: existují zde tři redukční hranice (nepočítá se celý výpočtový základ).

Riziko vzniku problémů fiskální stability v důchodových systémech

Hlediska: ekonomická udržitelnost, ekvivalence, ochrana před chudobou.

Historický vývoj: Ve 20. století průběžné systémy (fondové měly díky válkám problémy – hyperinflace, Tomeš 2009), snadno se zaváděly.

Po 2 sv. válce klesal věk odchodu do důchodu, zároveň se prodlužovala průměrná délka života a výrazně rostla životní úroveň, v důsledku toho postupně rostla výše důchodů (Kuné 2001).

V současnosti je největším „problémem“ nevyváženost počtu obyvatel v jednotlivých věkových kohortách – zvyšování podílu osob v důchodovém věku proti ekonomicky aktivní populaci. Příčiny:

– klesá porodnost, v ČR významně po roce 1989, děti v pozdějším věku, přibývá bezdětných, málo 3. dětí – dnes jsou např. odhady úhrnné míry plodnosti (projekce) 1,5 a konečná plodnost cca 1,6 až 1,9 dítěte na matku tj. asi pod hranicí čisté reprodukce (viz např. ČSÚ 2013).

– prodlužuje se délka života (v 60.-90. letech 20. století vzrostla délka života o 8 let, očekává se že bude pokračovat, odhad 85 let pro muže – z hlediska důchodů jde o počet let mezi odchodem do důchodu a smrtí).

Očekává se nepříznivý demografický vývoj (dnes 4:1, prognóza do budoucna až 1:1,5-2) – může vést k ekonomické nerovnováze v důchodových systémech – neměl by vznikat příliš velký deficit. OECD uvádí 2011 veřejné výdaje 8,9 procenta HDP (0,5 procenta soukromé výdaje).

Změny v důchodových systémech (1/3)

Řada návrhu reform, které nebyly realizovány. Co bylo realizováno...

- A) zavedení zvláštního účtu důchodového pojištění (1996) – jasný pohled na důchodový systém – přebytky pouze do důchodů. =) zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu. Objemově málo významný.
- B) úpravy nároků v rámci existujícího systému, prvního pilíře – tzv. „parametrické změny“ =) vede fakticky (převážně) k menšímu počtu osob pobírajících důchod.
- zvyšování věku odchodu do důchodu (pro pojištěnce narozené 1977 věk odchodu do důchodu stanoven na 67 let, není konečná hodnota, roste o dva měsíce za každý rok) – skutečný věk odchodu bývá nižší
 - sjednocení věku odchodu do důchodu pro ženy a muže
 - zpřísnění podmínek pro předčasné důchody (progresivní trvalé snížení procentní výměry podle toho, o kolik dříve jde do důchodu až o 1,5 procenta). Vyžaduje schopnost udržet se na trhu práce do vysokého věku. (+zvýšení možnosti pracovat po dosažení důchodového věku).
 - přísnější zohledňování příspěvků a rozhodných období (vyžadováno 35 odpracovaných let), může mít vliv i na výši penze
 - hodnocení náhradních dob ve sníženém rozsahu atd.

Změny v důchodových systémech (2/3)

C) Změna ve výši důchodů a nebo v příjmech systému.

snižování úrovně důchodů – mírně se snižuje poměr důchodu k předchozímu výdělku (poměr náhrady) – citlivá záležitost, protože to má značené reálné dopady na životní úroveň důchodců (a je to politicky nepopulární opatření) – změní se způsob indexování nebo výpočtu důchodu =) pokles reálné hodnoty (kupní síly) důchodu.

zvyšování příspěvků platících generací (rizika: ekvita, zátěž z hlediska nákladů na pracovní sílu) – možnost přesunu v rámci rizik při stejném objemu.

Velmi dobrá ochrana před příjmovou chudobou starobních důchodců.

Rozhodnutí ústavního soudu o nedostatečné ekvivalenci pro osoby s nejvyššími příjmy (neakceptovatelná nerovnost v podmínkách) – zvýšilo ekvivalenci pro osoby s nejvyššími příjmy.

Vliv na výši penzí má také způsob valorizace.

Zvyšování důchodů (valorizace, indexace)

Ekonomika není neměnná – v krátkodobém či delším časovém horizontu je třeba sociální dávky přizpůsobovat změněné ekonomické situaci – nejčastěji zvýšit (dorovnat) jejich úroveň vzhledem ke kupní síle peněz a životní úrovni obyvatelstva. Před rokem 1989 k tomu docházelo jen nárazově u nových penzí (znevýhodňovalo to tzv. starodůchodce).

Provádí se podle růstu cen (100 %) a mezd (1/3)

Pouze podle cen vede často k zaostávání penzí.

U mezd je podle čisté nebo hrubé mzdy – v ČR podle reálné mzdy (kupní síla). Záleží na tom, jak rostou mzdy.

K valorizaci dochází:

- a) nárazově (ad hoc) – Pokud hrozí, že podíl bude klesat, vláda někdy přistoupí k mimořádné valorizaci. V důsledku nějaké vnější události nebo jako důsledek dlouhodobého vývoje (v ČR při růstu cen aspoň 5 %).
- b) automaticky – je většinou dáno zákonem při splnění určitých podmínek buď časových nebo podle růstu mezd či cen valorizace podle vývoje cen
- c) polo-automaticky (podmínečně) – zákon umožňuje valorizovat, ale vlastní rozhodnutí ponechává na vládě – ta rozhoduje na základě současné situace (např. ekonomické, ale může i politické)

Tři způsoby srovnání hodnoty důchodů:

a) změna situace při odchodu do penze.

Porovnává poslední rok práce s prvním rokem penze.

Podle OECD (2015) je čistý poměr náhrady v ČR v základním systému 63,8 procenta čistého průměrného příjmu (vyšší pro nízkopříjmové).

b) celoživotní srovnání Poslední rok práce může být zkreslující (když se daří, příjem roste, když se nedaří, může o dost klesnout).

situace v důchodu ve srovnání s příjmy během pracovní dráhy

starobní důchod vs. průměr z celoživotních výdělků: např. 53,2 procenta

c) bohatství v důchodu

Bere v úvahu počet let v penzi a indexaci, násobek ročního příjmu (např. 12x)

ženy mají větší bohatství v důchodu (8,7 proti 7,5), protože žijí déle (OECD 2015).

Změny v důchodových systémech (3/3)

- D) změna způsobu financování důchodového systému – způsob financování zpravidla navazuje na určitou základní penzi:
- a) průběžný systém (PAY-AS-YOU-GO, zpravidla defined benefit): postaven na mezigenerační solidaritě – to, co se vybere na pojistném, se ve stejném roce vyplácí v důchodech
 - b) fondový systém (DC): není postaven na mezigenerační solidaritě – výše penze závisí na výši příspěvků, které člověk odvede, a fondy (1 či více) je zhodnocují – tento systém byl v určité variantě zaveden jako povinný v roce 1981 v Chile – je tam garance minimálního příjmu.
 - c) kvazi-fondový systém (NDC - notional defined contribution): tzv. systém virtuálních účtů, příspěvky jsou přímo vázány na výplatu dávek, omezuje redistribuci (ale je prakticky průběžný) – Švédsko – riziko pro nízké přispěvatele.
 - d) bodový systém (sbírají se body za příspěvky každý rok).

Tradičně PAY-AS YOU GO. Při přechodu na fondový systém vzniká tzv. problém kapitálové mezery.

Výhody a nevýhody fondového a průběžného modelu:

(teoretické modely) Kané (2001), Barr (2006).

Základní předpoklad: rovnost výsledkové proměnné (objem důchodů = čerpá to stejné ve stejnou dobu).

	Průběžný systém	Fondový systém
Demografická stabilita – porodnost	(-) rovnováha může být narušena (především nízká porodnost)	(+) každý si spoří na sebe, menší demograf. rizika (působí jen nepřímo přes kapitálové trhy)
Ekonomická stabilita (robustnost) a externality	(+) reaguje na shodné podmínky v 1 roce, závislý především na domácí ekonomice (otázka cena práce, šedá ekonomika).	(-) rizika kapitálového trhu, vnější ekonomické šoky (zajistit výnosy) a inflace, stabilita schopnosti přispívat (kariéry), otázka způsob užití úspor.
Solidarita (generací)	(-) Různé generace nesou různé břemeno (události), může vést k nespravedlivému rozložení	(+) není vázán na solidaritu jiných generací (sociální kontrakt)

	Průběžný systém	Fondový systém
Indexace	(+) solidární – umožňuje zvyšování penzí (možnost státní garance).	(-) je z naspořené částky (kde vzít na zvýšení) (longevity risks)
Délka a výše penze	(-) přibývá důchodců, protože žijí déle Musí spoléhat na podmínky pro mladší generaci.	(-) musí správně odhadnout strategii, může vyčerpat naspořené dříve než zemře Spoléhá, že KS bude vysoká.
Administrativní náklady	(?) nízké náklady, je pod správou 1 fondu (+ v ČR povinnost zaměstnavatelů) 1,2-1,4 % včetně nemoc. pojiš. a posudkov. služby (viz také Barr 2006)	(?) vícefondový systém – vytváří zisk pro správce a akcionáře (odměna za zhodnocení), náklady soutěže o klienty, náklady správy individuálních účtů (týká se i NCD) – 1,5 % ale nedá se snadno srovnat
Politická rizika	(+/-) Politici mohou měnit parametry systému/volby	(+/-) Fondové investování nechrání před polit. riziky

Existence zákona o důchodovém spoření (2013-2015)

- Zrušení druhého důchodového pilíře: v roce 2016 - finanční prostředky jsou vráceny účastníkům (možnosti: I pilíř – zachování původního stavu, III pilíř, jiné využití) – obdobně viz situace v Polsku, Maďarsku
- *V platnosti od ledna roku 2013 do konce roku 2015. Možnost vyvedení části prostředků 3 procenta sociálního pojištění (z celkem 28 procent) do penzijních společností (tzv. opt-out) + další dvě procenta vlastní platby.*
- *Jedná se o soukromé společnosti, se státním fondem ve druhém pilíři se nepočítá (lze uplatňovat různé investiční strategie).*
- *Je vázáno na zaměstnání (např. nezaměstnaní neplatí – nemohou platit)*
- *Účastníci: Vstup dobrovolný,*
- *pro osoby do 35 let kdykoliv*
- *osoby nad 35 let jen v půl roce po návratu do zaměstnání.*
- *Při vstoupení jde o nevratné rozhodnutí.*

Celkově si tedy spoří více. Účast ve druhém pilíři povede u účastníků k poklesu příjmu z prvního pilíře.

Oproti očekávání malý zájem účastníků (80+ tisíc).

Doplňkové penzijní spoření (III pilíř)

- DPS spravují penzijní společnosti
- do roku 2012 bylo tzv. penzijní připojištění (tzv. transformované fondy – nelze již vstoupit) – jiné podmínky.
- DPS je dobrovolné, je možné přerušit nebo zrušit
- může přispívat zaměstnavatel
- státní podpora při příspěvku alespoň 300 Kč
- nad určitou výši příspěvku odečitatelné od základu daně z příjmu
- v současné podobě není zaručena návratnost vložených prostředků
- možnosti ukončení: odbytné (bez státního příspěvku), jednorázové vyrovnání, starobní a invalidní penze na určitou dobu, doživotní varianta
- je předmětem dědictví nebo případně určené osobě
- odděleno od majetku akcionářů
- novinky: podpora dlouhodobého čerpání, možnost spořit dětem
- Před reformou boom – nyní úbytek účastníků

Veřejná debata o podobě důchodového systému.

Některé závěry (náměty) z diskuze komise pro důchodovou reformu:

- Vyšší valorizace penzí: Cílem je zabránit zaostávání penzí, zabránit masové chudobě důchodců.
- Stanovení věku odchodu do důchodu: by mělo být pravidelně revidováno cca po 5. letech podle naděje dožití jednotlivých kohort (ne pro předdůchodovou generaci 55+) – tak, aby byla cca čtvrtina života v penzi.
- Sdílení důchodových nároků pro manžele: počítalo by se jen po dobu manželství
- Platba sazby pojistného podle počtu dětí: kdo nemá děti = vyšší sazba (rozdíl 29 vs. až 21 procent respektive 7,5 vs. 0 procent).
- (podpora návratu matek na trh práce, podpora snížení ztráty za rodičovství)

Individuální hlediska: důvěra, motivace, dostatek informací, očekávání, schopnost se rozhodnout.

Literatura:

- G. Esping-Andersen (1999). *The Social Foundations of Post-industrial Economies*. Oxford: Oxford University Press
- OECD (2013). *Pensions at Glance*. OECD: Paříž.
- ČSÚ (2013). *Plodnost žen*. Kód publikace: 170224-14
- Zpráva důchodové komise o činnosti za rok 2015